

CHARM MAHSULOTLARINI QURITISH JARAYONIDA YUZAGA KELADIGAN DEFORMATSIYALAR VA ULARNING OLDINI OLISH

Mamatqulova Saida Raxmatovna

Farg‘ona davlat texnika universiteti,

Yengil sanoat muhandisligi kafedrasi, katta o‘qituvchi (PhD).

E-mail: sm.mamatqulova@ferpi.uz

Yakubov Nosirjon Jurayevich

Farg‘ona davlat texnika universiteti,

Yengil sanoat muhandisligi kafedrasi, katta o‘qituvchi

E-mail: n.yakubov@ferpi.uz

Xomidom Abdumajid Abdurashid o‘g‘li

*Farg‘ona davlat texnikaa universiteti, Yengil sanoat muhandisligi kafedrasi,
assistent,*

E-mail: homidovabdumajid89@gmail.com

Anotatsiya: Ushbu maqolada charm mahsulotlarini quritish jarayonida yuzaga keladigan asosiy deformatsiya turlari, ularning sabablari va bunday holatlarning oldini olish usullari yoritilgan. Siqilish, cho‘zilish, egilish, yoriqlar kabi deformatsiyalar charmning sifatiga bevosita ta’sir qiladi. Shuning uchun maqolada quritish sharoitlarini optimallashtirish, quritish tezligini nazorat qilish, to‘ldiruvchilar va himoya vositalaridan foydalanish kabi samarali chora-tadbirlar tavsiya etilgan.

Аннотация: В данной статье рассматриваются основные виды деформаций, возникающих в процессе сушки кожаных изделий, их причины и методы предотвращения. Сжатие, растяжение, изгиб и трещины напрямую влияют на качество кожи. В связи с этим в статье предложены эффективные меры по оптимизации условий сушки, контролю скорости сушки, использованию наполнителей и защитных средств.

Annotation: This article discusses the main types of deformations that occur during the drying process of leather products, their causes, and methods for prevention. Shrinkage, stretching, warping, and cracking directly affect the quality of leather. Therefore, the article recommends effective measures such as optimizing

drying conditions, controlling drying speed, and using fillers and protective agents to minimize deformation.

Quritish jarayoni ko‘plab sanoat tarmoqlarida, jumladan qurilishda, materiallarning sifatini va ishlash muddatini belgilovchi muhim bosqichdir. Biroq, bu jarayon davomida materiallarda deformatsiyalar yuzaga kelishi mumkin. Ushbu maqolada quritish jarayonida yuzaga keladigan asosiy deformatsiyalar va ularning oldini olish usullari haqida batafsil ma’lumot beriladi [1].

Quritish jarayonida yuzaga keladigan deformatsiyalar materiallarning sifatini va ishlash muddatini belgilovchi muhim omillardir. Ushbu deformatsiyalarni oldini olish uchun quritish sharoitlarini optimallashtirish, quritish tezligini boshqarish, materialning xususiyatlarini inobatga olish va jarayonni doimiy ravishda monitoring qilish zarur. Bu choralar orqali materiallarning sifatini oshirish va ularning ishlash muddatini uzaytirish mumkin [2].

Charm mahsulotlari — poyabzal, sumkalar, kurtkalar va boshqa aksessuarlar — o‘zining estetik ko‘rinishi, mustahkamligi va uzoq muddatli xizmat qilish xususiyatlari bilan ajralib turadi. Biroq, charmning tabiiy xususiyatlari uni quritish jarayonida deformatsiyalarga olib kelishi mumkin. Ushbu maqolada charm mahsulotlarini quritish jarayonida yuzaga keladigan asosiy deformatsiyalar va ularning oldini olish usullari haqida batafsil ma’lumot beriladi.

Siqilish va cho‘zilish. Charmning quritish jarayonida namlikning bug‘lanishi natijasida hajmi o‘zgaradi. Bu siqilish yoki cho‘zilish shaklida namoyon bo‘ladi. Siqilish jarayonida charmning o‘lchamlari kamayadi, bu esa uning shaklini o‘zgartiradi. Cho‘zilish esa charmning o‘lchamlarining ortishi bilan bog‘liq bo‘lib, uning shaklini buzadi.

Egilish va burilish. Quritish jarayonida charmning bir tomonida namlikning ko‘proq bug‘lanishi natijasida egilish yoki burilish deformatsiyalari yuzaga kelishi mumkin. Bu holat asosan materialning notekis qurishi yoki quritish jarayonining noto‘g‘ri boshqarilishi natijasida sodir bo‘ladi [3].

Yoriqlar va yorilishlar. Charmning quritish jarayonida haddan tashqari tez yoki noto‘g‘ri quritilishi natijasida uning yuzasida yoriqlar yoki yorilishlar paydo bo‘lishi mumkin. Bu holat charmning elastikligini yo‘qotishi bilan bog‘liq bo‘lib, uning ishlash muddatini qisqartiradi.

Quritish sharoitlarini optimallashtirish. Quritish jarayonida harorat va namlik darajasini doimiy ravishda nazorat qilish zarur. Haroratning ortishi charmning tez qurishiga olib keladi, bu esa deformatsiyalarning yuzaga kelishiga sabab bo‘lishi mumkin. Shuning uchun, haroratni optimal darajada saqlash kerak. Quritish jarayonini tabiiy yo‘l bilan amalga oshirish, ya’ni havoda quritish, deformatsiyalarning oldini olishda samarali hisoblanadi.

Quritish tezligini boshqarish. Quritish tezligini boshqarish orqali charmning deformatsiyalarini kamaytirish mumkin. Tez qurish charmning ichki stresslarni kamaytiradi, bu esa deformatsiyalarning oldini oladi. Quritish jarayonini sekin va barqaror amalga oshirish zarur.

To‘ldiruvchilarni qo‘llash. Charmning quritish jarayonida uning shaklini saqlab qolish uchun to‘ldiruvchilarni qo‘llash mumkin. Masalan, poyabzal ichiga yog‘och dastani joylashtirish, uning shaklini saqlab qolishga yordam beradi. Yog‘och dastani sifatida kedr daraxti tavsiya etiladi, chunki u o‘ziga xos hid yo‘qotish xususiyatiga ega [4].

Himoya vositalaridan foydalanish. Charm mahsulotlarini quritish jarayonida ularning yuzasini himoya qilish uchun maxsus vositalardan foydalanish mumkin. Masalan, charmga suv qaytaruvchi krem yoki silikonli suv shimuvchi moddalar surtish, uning deformatsiyalarga qarshi chidamliligini oshiradi.

Quritish jarayonini monitoring qilish. Quritish jarayonini doimiy ravishda monitoring qilish orqali deformatsiyalarning oldini olish mumkin. Bu orqali jarayonning har bir bosqichida yuzaga keladigan o‘zgarishlarni kuzatib borish va kerakli choralarni ko‘rish mumkin.

Charm mahsulotlarini quritish jarayonida yuzaga keladigan deformatsiyalar, agar ular vaqtida aniqlanib, oldini olish choralari ko‘rilmasa, mahsulotning sifatini va ishlash muddatini sezilarli darajada kamaytirishi mumkin. Quritish sharoitlarini optimallashtirish, quritish tezligini boshqarish, to‘ldiruvchilarni qo‘llash, himoya vositalaridan foydalanish va jarayonni monitoring qilish orqali bu deformatsiyalarni oldini olish mumkin. Natijada, charm mahsulotlarining sifatini oshirish va ularning uzoq muddatli xizmat qilishini ta’minlash mumkin bo‘ladi.

Quritish jarayonida yuzaga keladigan deformatsiyalar — bu material yoki mahsulot tarkibidagi namlikning bug‘lanishi natijasida yuzaga keladigan shakl, hajm yoki ichki tuzilmadagi o‘zgarishlardir. Bu deformatsiyalar odatda notekis yoki tez

quritish, tashqi muhit sharoitlarining (harorat, nisbiy namlik, havo harakati) nazorat qilinmasligi, hamda materialning tabiiy xususiyatlariga mos bo‘lmagan texnologik jarayonlar tufayli yuzaga keladi [5].

Ushbu deformatsiyalar quyidagi shakllarda ko‘rinadi: Siqilish - material hajmining kichrayishi; Cho‘zilish- shaklning cho‘zilishi yoki haddan tashqari kengayishi; Egilish/burilish - bir tomonlama qurish natijasida notekis shakl o‘zgarishi; Yoriqlar - namlikning tez yo‘qolishi natijasida yuzada paydo bo‘lgan yorilishlar; Ichki stresslar - material tuzilmasida ichki bosimlarning notekis taqsimlanishi natijasida yuzaga keluvchi mexanik zo‘riqishlar.

Charm mahsulotlari kabi tabiiy materiallarda bunday deformatsiyalar mahsulot sifatini, estetik ko‘rinishini va funksional xususiyatlarini sezilarli darajada pasaytirishi mumkin. Shu boisdan quritish texnologiyasi doirasida harorat, vaqt, namlik darajasi kabi parametrlarni aniq boshqarish va materialga mos rejimlarni tanlash muhim sanaladi.

Deformatsiyalarni oldini olish usullari — bu quritish jarayonida materiallarda yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan shakl, hajm yoki struktura buzilishlarining (masalan, siqilish, cho‘zilish, egilish, yoriqlar) oldini olishga qaratilgan texnologik, fizikaviy va kimyoviy choralar majmuasidir. Ushbu usullar materialning tabiiy xususiyatlari, quritish shart-sharoitlari va foydalanish maqsadiga qarab farqlanadi.

Quritish harorati materialga mos ravishda tanlanadi. Juda yuqori harorat materialni haddan tashqari tez quritib, tashqi qatlamni qotirib yuboradi, ichki qismi esa ho‘l qoladi — bu esa ichki stresslarga va yoriqlarga olib keladi.

Atrof-muhitdagi nisbiy namlik material yuzasidagi bug‘lanish tezligini belgilaydi. Namlik muvozanatini saqlab turish quritishni bir tekisda amalga oshiradi.

Havo harakatining to‘g‘ri taqsimlanishi quritish tengligini ta’minlaydi va materialning bir tomonlama deformatsiyasining oldini oladi.

Quritish juda tez bajarilsa, material yuzasida kuchli bug‘lanish natijasida tashqi qatlam siqiladi va ichki qatlamdan ajraladi.

Charm mahsulotlarida (poyabzal, sumkalar) shaklni saqlash uchun quritish vaqtida maxsus qoliplar, yog‘och to‘ldiruvchilar, metall shakl beruvchilar ishlatiladi. Bu moslamalar mahsulotning deformatsiyasiz qurishini ta’minlaydi va tashqi ko‘rinishini saqlaydi.

Charm mahsulotlarini ishlab chiqarish va ularga keyinchalik ishlov berish jarayonida quritish eng muhim bosqichlardan biri hisoblanadi. Aynan shu jarayonda yuzaga keladigan deformatsiyalar — siqilish, cho‘zilish, egilish, burilish va yoriqlar — mahsulotning tashqi ko‘rinishi, funksional xususiyatlari hamda umumiy sifati uchun jiddiy xavf tug‘diradi. Bunday deformatsiyalar nafaqat mahsulotning bozordagi raqobatbardoshligini pasaytiradi, balki iste’molchi talablariga javob bermasligiga olib keladi [6].

Quritish jarayonida yuzaga keladigan deformatsiyalarning oldini olish uchun chuqur ilmiy yondashuv, texnologik intizom va zamonaviy nazorat tizimlari zarur. Quritish sharoitlarini optimallashtirish (harorat, namlik, havo aylanishi), quritish tezligini ehtiyotkorlik bilan boshqarish, maxsus moslama va to‘ldiruvchilardan foydalanish, himoya vositalari bilan ishlash hamda jarayonni monitoring qilish orqali bu muammoni samarali tarzda bartaraf etish mumkin.

Ushbu choralar faqat ishlab chiqaruvchilarga emas, balki charm mahsulotlarini ta’mirlovchilar, dizaynerlar va foydalanayotgan iste’molchilar uchun ham muhim yo‘riqnoma bo‘lib xizmat qiladi. Har bir bosqichda mas’uliyatli yondashuv mahsulotning sifatini saqlab qoladi, xizmat muddatini uzaytiradi va ekologik hamda iqtisodiy samaradorlikni ta’minlaydi. Shunday ekan, charm mahsulotlarini quritishda ilmiy asoslangan yondashuv va puxta texnologik nazorat — deformatsiyasiz, sifatli va uzoq muddat xizmat qiluvchi mahsulot kafolatidir.

Adabiyotlar

[1]. Tursumatova Shaxlo Samiyevna, & Mamatqulova Saida Raxmatovna. (2022). The importance of creating embroidery patterns from the methods of artistic decoration in the light industry. Innovative Technologica: Methodical Research Journal,3(05),1–10.

[2].Raxmatovna.M.S.(2022). Analysis of women’s clothes sewing-a study to develop a norm of time spent on the technological process of knitting production. International Journal of Advance Scientific Research.2(03).16-21.

[3].Raxmatovna.M.S.(2022).Research on the development of norms of time spend on the technological process of sewing and knitting production; basic raw materials,

their composition and properties. Innovative Technologica: Methodical Research Journal, 3(03), 28-32. ISSN:2776-0987, Volume3, Issue5, May, 2022.7

[4]. Raxmatovna.M.S.(2021). The description of perspective fashion trends in men's clothing. Innovative Technological:Methodical Research Journal,2(10),15-20.

[5].Nizamova, B. B., & Mamatqulova, S. R. (2021). Analysis of the Range Of Modern Women's Coats. The American Journal of Engineering and Technology, 3(9), 18-23.

[6]. Tursunova, X.Sh., Mamatqulova Saida Rahmatovna. (2020). Ayollar paltosi uchun gazlamalar taxlili. 3 rd international congress of the human and social science researches (itobiad).